ЎЗБЕКИСТОННИНГ ХОРИЖИЙ ДАВЛАТЛАР БИЛАН ТАЪЛИМ СОҲАСИДАГИ МУНОСАБАТЛАРИНИНГ ШАКЛЛАНИШИ ВА РИВОЖЛАНИШИ

Иномжанов Ҳусниддин Исломжон ўғли
Namangan International Schoolнинг Наманган шаҳар филиали Тарих ва мамлакатшунослик фани ўқитувчиси.

Аннотация. Мазкур тезисда Ўзбекистоннинг мустақилликдан кейинги даврда хорижий мамлакатлар билан таълим соҳасидаги алоқалари шаклланишининг ҳуқуқий, институционал ва амалий асослари таҳлил қилинади. Халқаро ҳамкорликнинг дастлабки тажриба алмашишдан қўшма таълим дастурлари, академик мобиллик ва илмий ҳамкорликкача бўлган йўналишлари изоҳланади. Таълимнинг халқаролашуви миллий эҳтиёжлар, таълим сифати ва тенг имкониятлар билан уйғунлаштирилиши зарурлиги асосланади.

Калит сўзлар: Ўзбекистон, халқаро таълим ҳамкорлиги, академик мобиллик, қўшма таълим, хорижий университетлар, таълим сиёсати.

Аннотация. В тезисах рассматриваются правовые, институциональные и практические основы развития сотрудничества Узбекистана с зарубежными государствами в сфере образования после обретения независимости. Анализируется переход от обмена опытом к совместным образовательным программам, академической мобильности и научному партнерству. Подчеркивается необходимость согласования интернационализации с национальными приоритетами, качеством образования и равенством возможностей.

Ключевые слова: Узбекистан, международное сотрудничество в образовании, академическая мобильность, совместные программы, зарубежные университеты, образовательная политика.

Abstract. This thesis examines the legal, institutional and practical foundations of Uzbekistan's educational cooperation with foreign countries since independence. It traces the shift from exchanges of experience to joint degree programmes, academic mobility and research partnerships. The discussion stresses the need to align internationalisation with national priorities, educational quality and equitable access.

Keywords: Uzbekistan, international educational cooperation, academic mobility, joint programmes, foreign universities, education policy.

КИРИШ

Мустақилликка эришганидан кейин Ўзбекистон таълим тизимида халқаро алоқаларни ривожлантириш давлат сиёсатидаги муҳим йўналишлардан бирига айланди. Мамлакатнинг хорижий давлатлар билан таълим соҳасидаги муносабатлари фақат талабаларни чет элга юбориш ёки хорижий мутахассисларни таклиф этиш билан чекланмайди. Ушбу жараён таълим

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

стандартларини қиёсий ўрганиш, ўқув дастурларини такомиллаштириш, илмий тадқиқотларни биргаликда олиб бориш ҳамда малакали кадрлар тайёрлаш механизмларини қамраб олади.

Тадқиқотнинг мақсади — Ўзбекистоннинг хорижий давлатлар билан таълим соҳасидаги муносабатлари ривожланишини даврий ёндашув асосида тавсифлаш, ҳамкорликнинг асосий шакллари ва истиқболдаги устувор вазифаларини аниқлаш. Мазкур тезис норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ва халқаро ташкилотларнинг концептуал материалларини қиёсий-тарихий ҳамда мазмуний таҳлил қилишга асосланади [1–8].

АСОСИЙ ҚИСМ

Халқаро таълим алоқаларининг биринчи босқичи мустақилликнинг дастлабки йилларида ташқи ҳамкорлик учун сиёсий ва ташкилий шарт-шароитларни яратиш билан тавсифланади. Ушбу даврда халқаро тажрибани ўрганиш, хорижий тилларни ўзлаштириш, педагоглар малакасини ошириш ва таълим соҳасида икки томонлама мулоқот ўрнатиш муҳим аҳамият касб этди. Кейинчалик алоҳида ташаббуслар тизимли ҳамкорлик механизмларига айлана бошлади. Бу жараённи бир хил суръатда кечган деб баҳолаш тўғри эмас: алоқаларнинг кўлами молиявий имкониятлар, институционал салоҳият ва ташқи ҳамкорлар манфаатларига боғлиқ бўлди.

Иккинчи босқичда хорижий таълим моделларини миллий тизимга мослаштириш ва олий таълим муассасалари ўртасида узоқ муддатли шериклик алоқаларини мустаҳкамлаш устувор аҳамият касб этди. Таълим соҳасидаги халқаро муносабатлар фақат диплом олиш билан эмас, балки таълим мазмуни, баҳолаш мезонлари, ўқитувчиларнинг касбий ўсиши ва илмий муҳитни янгилаш билан ҳам боғликдир. ЮНЕСКОнинг «Таълим–2030» кун тартиби таълимда инклюзивлик, сифат ва умр давомида ўқиш тамойилларини халқаро ҳамкорликнинг умумий мақсадлари сифатида белгилайди [4].

2017 йилдан кейинги ислоҳотлар босқичи халқаролашувни таълим сиёсатининг аниқ вазифалари билан боғлашга интилиш билан ажралиб туради. 2019 йилда тасдиқланган олий таълимни 2030 йилгача ривожлантириш концепциясида халқаро рейтинглар, таълим сифатини ошириш ва хорижий тажрибадан фойдаланишга алоҳида эътибор қаратилган [2]. 2020 йилги «Таълим тўғрисида»ги Қонуннинг 67–68-моддалари қўшма факультетлар, илмий лабораториялар, академик алмашинув, қўшма тадқиқот ва икки томонлама диплом дастурлари каби ҳамкорлик шаклларига ҳуқуқий асос яратади [1].

Ҳамкорликнинг амалий йўналишларидан бири академик мобилликдир. Талабалар, магистрантлар, докторантлар ва педагоглар алмашинуви турли таълим маданиятлари билан танишиш ҳамда ўқув жараёнига янги методик ёндашувларни олиб кириш имконини беради. Шу билан бирга, мобиллик натижаларини ўлчашда фақат иштирокчилар сонига эмас, балки ўзлаштирилган компетенциялар, кредитларни тан олиш, тайёрланган қўшма нашрлар ва кейинги академик ҳамкорликнинг давомийлигига эътибор қаратиш мақсадга мувофиқ. Erasmus+ дастури доирасида белгиланган ҳамкорлик тамойиллари институционал салоҳият ва таълим муассасалари ўртасидаги шерикликнинг аҳамиятини кўрсатади [7].

Яна бир муҳим шакл — қўшма таълим дастурлари ва хорижий университетлар билан шерикликдир. Бунда ўқув режаларини мувофиқлаштириш, фанларнинг ўзаро тан олиниши, таълим тили ва дипломларнинг ҳуқуқий мақоми олдиндан аниқ белгилаб олиниши лозим. ЮНЕСКОнинг олий таълим квалификацияларини тан олишга оид глобал конвенцияси шаффоф ва адолатли тан олиш механизмларининг халқаро аҳамиятини ифодалайди [5]. Бироқ хорижий

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

моделни тўғридан-тўғри кўчириш ўрнига, уни маҳаллий меҳнат бозори талаблари ва миллий таълим муҳитига мослаштириш самаралироқ ёндашувдир.

Халқаро алоқалар рақамли трансформация билан ҳам чамбарчас боғлиқ. Масофавий маърузалар, қўшма онлайн курслар, виртуал илмий семинарлар ҳамда электрон кутубхоналар географик тўсиқларни қисқартиради. Шунга қарамай, рақамли имкониятлардан фойдаланишда интернет инфратузилмаси, рақамли саводхонлик ва академик ҳалоллик масалалари долзарб бўлиб қолади. ЮНЕСКОнинг таълимда технология бўйича глобал мониторинг ҳисоботи рақамлаштиришни мақсад эмас, балки аниқ педагогик натижага хизмат қилувчи восита сифатида баҳолаш зарурлигини таъкидлайди [6].

«Ўзбекистон — 2030» стратегияси педагогларнинг малакасини халқаро стандартларга яқинлаштириш ва хорижий тажрибани таълим амалиётига олиб кириш вазифаларини белгилайди [3]. Бундай вазифалар ижросида ҳамкорлик меморандумлари сонининг кўпайишидан кўра уларнинг амалий натижалари муҳимроқ: қўшма ўқув дастурлари сифати, илмий маҳсулдорлик, битирувчиларнинг меҳнат бозорига мослиги ҳамда вилоятлардаги таълим муассасаларининг лойиҳаларда иштирок этиш имкониятлари баҳоланиши зарур.

Таълим алоқаларининг барқарор ривожи учун уч жиҳат ҳал қилувчидир. Биринчидан, ҳар бир халқаро лойиҳада ўлчанадиган таълим натижалари ва мониторинг мезонлари белгиланиши керак. Иккинчидан, халқаро ҳамкорлик имкониятлари пойтахтдаги муассасалар билан чекланиб қолмасдан ҳудудларга ҳам етказилиши лозим. Учинчидан, халқаро шериклик миллий таълим тизимининг институционал мустақиллиги, тил ва маданий хусусиятлари ҳамда узоқ муддатли кадрлар эҳтиёжи билан уйғун бўлиши талаб этилади. ЮНЕСКОнинг таълим келажагига оид ёндашуви ҳам ҳамкорлик ва умумий масъулият тамойилларини илгари суради [8].

ХУЛОСА

Ўзбекистоннинг хорижий давлатлар билан таълим соҳасидаги муносабатлари мустақилликдан кейин тажриба алмашиш ва икки томонлама мулоқотдан кенгроқ институционал шериклик, академик мобиллик, қўшма дастурлар ва илмий ҳамкорлик йўналишларига ривожланди. 2019–2023 йилларда қабул қилинган стратегик ва ҳуқуқий ҳужжатлар мазкур жараённинг асосларини мустаҳкамлади. Кейинги босқичда ҳамкорлик самарадорлигини таълим сифати, илмий натижалар, имкониятлар тенглиги ва битирувчилар компетенциялари асосида баҳолаш, шунингдек, ҳудудий муассасалар иштирокини кенгайтириш долзарб вазифа бўлиб қолади.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

1. Ўзбекистон Республикаси. (2020). Таълим тўғрисида (ЎРҚ–637-сон, 23 сентябрь). https://lex.uz/uz/acts/5013007
2. Ўзбекистон Республикаси Президенти. (2019). Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида (ПФ–5847-сон, 8 октябрь). https://lex.uz/uz/doc-passport/4545884
3. Ўзбекистон Республикаси Президенти. (2023). «Ўзбекистон — 2030» стратегияси тўғрисида (ПФ–158-сон, 11 сентябрь). https://lex.uz/uz/acts/6600413
4. UNESCO. (2015). Education 2030: Incheon declaration and framework for action. UNESCO.
5. UNESCO. (2019). Global convention on the recognition of qualifications concerning higher education. UNESCO.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

6. UNESCO. (2023). Global education monitoring report 2023: Technology in education—A tool on whose terms? UNESCO.
7. European Commission. (2024). Erasmus+ programme guide. Publications Office of the European Union.
8. UNESCO. (2021). Reimagining our futures together: A new social contract for education. UNESCO.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.